

بررسی میزان قانونمندی و یکدستی شکلی و محتوایی سرعنوانهای همراه با تقسیم فرعی یا توضیحگر اسلام، یا ترکیب [موضوع] و اسلام در بانک مستند سرعنوانهای موضوعی کتابخانه ملی، در مقایسه با سرعنوانهای مشابه در بانک مستند موضوعی کتابخانه کنگره آمریکا^۱

فیروزان زهادی^۲

چکیده

در این پژوهش، با استفاده از روش تحلیل محتوا، تمام سرعنوانهای فارسی موجود در بانک مستند موضوعی کتابخانه ملی که به موضوع مورد نظر از منظر اسلام نگاه کلی داشته‌اند و نه از دیدگاه فلسفه اسلامی، اصول فقه، و سایر موارد مشابه، مورد بررسی قرار گرفته و از طریق معادل لاتین آنها مقایسه‌ای با سرعنوانهای موضوعی کنگره صورت گرفته است تا معلوم شود که آیا در کاربرد آنها به لحاظ فرم و محتوا یکدستی و قانونمندی لازم رعایت شده است یا نه. کلیدواژه‌ها: سرعنوانهای موضوعی فارسی، اسلام، تقسیمهای فرعی موضوعی، کتابخانه ملی، سرعنوانهای موضوعی کنگره، جنبه‌های مذهبی.

مقدمه

قانونمندی و یکدستی در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، اصلی پذیرفته شده است که همواره در مباحث آموزشی و متون درسی گوشزد می‌شود. برای دست‌اندرکاران

1. Library of Congress Classification Web: <http://classificationweb.net>

۲. عضو هیئت علمی سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

فهرست‌نویسی موضوعی فارسی، در صورت نیاز به پیشنهاد موضوعهای جدید و یا چنانچه می‌خواهند از موضوعهای موجود به نحوی قانونمند استفاده کنند، اطلاع از چند و چون قوانین حاکم بر فهرست‌نویسی موضوعی و چند و چون رعایت این قوانین در حوزه سرعنوانهای موضوعی، از جمله ملزومات کار است. تا زمان تدوین یک دستنامه جامع و مانع که به سؤالهای متعدد فهرست‌نویسان موضوعی پاسخ دهد، تنها متن موجود مقدمه ویراست دوم سرعنوانهای موضوعی فارسی^۱ است که هرچند وجود آن ضروری است، اما به تنهایی کفایت نمی‌کند. بنابراین، بحث انتقادی در مورد ساختار و محتوای سرعنوانهای فارسی در مقاله‌ها و سخنرانیها، خالی از فایده نخواهد بود. این مقاله را می‌توان نوعی فتح باب در این حوزه تلقی کرد.

هدفهای پژوهش

دستیابی به یک روش واحد و قانونمند برای ساخت سرعنوانهای جدید مربوط به اسلام و پیشنهاد برای تصحیح ساختار و محتوای سرعنوانهای موجود به منظور استفاده بهینه همکاران شاغل در بخش فهرست‌نویسی موضوعی کتابخانه‌های ایران.

سؤالهای پژوهش

- ۱- آیا در آن دسته از سرعنوانهای موضوعی فارسی که از توضیحگر اسلام، تقسیم فرعی اسلام، یا ترکیب [موضوع] و اسلام در ساختار آنها استفاده شده، به لحاظ شکل و محتوا قانونمندی و یکدستی وجود دارد؟
- ۲- میزان انطباق شکلی و محتوایی این سرعنوانها با مشابه آنها در بانک مستند موضوعی کتابخانه کنگره تا چه حد است؟

.....
۱. پوری سلطانی، کامران فانی، سرعنوانهای موضوعی فارسی. ویراست ۲. تهران: کتابخانه ملی ایران، ۱۳۷۳

پیشینه پژوهش

در این حوزه تاکنون مطالعه مستقلی، چه در داخل و چه در خارج از کشور، صورت نگرفته است.

روش پژوهش

این پژوهش با روش تحلیل محتوا و با طی مراحل زیر صورت گرفته است:

۱. استخراج و فهرست‌برداری از کلیه سرعنوانهای موضوعی فارسی در بانک مستند موضوعی کتابخانه ملی که در توضیحگر و در تقسیم فرعی آنها از واژه اسلام استفاده شده است و یا ساختار آنها ترکیبی [موضوع] و اسلام بوده است.

۲. تفکیک شکلهای مختلف سرعنوان به ترتیب زیر:

الف. [موضوع] (اسلام)

ب. [موضوع] - جنبه‌های مذهبی - اسلام

ج. [موضوع] و اسلام

د. [موضوع] - اسلام

۳. تحلیل هر یک از دسته‌بندیهای ردیف ۲ در مقایسه با معادل آنها در سرعنوانهای موضوعی کنگره به لحاظ شکل و محتوا، با رجوع به قوانین حاکم بر ساخت این نوع ترکیبها

۴. در مرحله آخر، به کاستیهای موجود اشاره و برای رعایت یکدستی و قانونمندی کردن سرعنوانهای موضوعی فارسی پیشنهادهای لازم ارائه شده است.

جامعه پژوهش

کلیه سرعنوانهای موضوعی که در فصل روش پژوهش، بند ۱، به آنها اشاره شده است.

نگاهی به تاریخچه روش کتابخانه‌کنگره در ارتباط با ساخت و کاربرد سرعنوانهایی که جنبه‌های مذهبی یک موضوع را نشان می‌دهند.

تا سال ۱۹۸۱، کتابخانه‌کنگره برای بیان جنبه‌های مذهبی آن دسته از موضوعها که ماهیت مذهبی نداشتند، از شیوه‌های مختلفی به قرار زیر استفاده می‌کرد:

۱- [موضوع] (در دین، فرهنگ عامه و غیره)

۲- [موضوع] - جنبه‌های اخلاقی و مذهبی - [نام دین یا فرقه دینی]

۳- [موضوع] (نام دین یا فرقه دینی)

۴- [موضوع] و دین [یا بالعکس]

۵- [موضوع] و [نام دین یا فرقه دینی] [یا بالعکس]

در سال ۱۹۸۱، سه تقسیم فرعی جدید برای استفاده همراه با موضوعها پیشنهاد شد. هدف این بود که برای تخصیص سرعنوان، به اثری که از منظر دین و مذهب به بررسی یک موضوع می‌پردازد، تمام شیوه‌های فوق در یک شیوه واحد ادغام و در نهایت یکدست شوند. برای آثاری که از منظر فرهنگ عامه به طرح موضوعهای مختلف می‌پردازند، برای بیان آنها در قالب سرعنوان، پیشتر از ترکیب [موضوع] (در دین فرهنگ عامه و ...) استفاده می‌شد. اما هم‌اکنون کنگره در این خصوص روش جدیدی پیشنهاد کرده که جزئیات آن موضوع بحث ما نیست. از جمله تمهیدات کتابخانه‌کنگره این است که فرهنگ عامه (folklore) در قالب یکی از تقسیمهای فرعی شناور درآمده و زیر نام گروه‌های قومی، ملی و شغلی و موضوعها، در صورتی به کار می‌رود که به منزله موضوع یا درونمایه، در فرهنگ عامه مطرح شده باشند.^۱ مثل:

سرخیوستان آمریکای شمالی - فرهنگ عامه

ستاره‌ها - فرهنگ عامه

به عنوان یک قانون کلی، بخش مستند موضوع کتابخانه‌کنگره برای آثاری که از دیدگاه مذهب یا اخلاق به بررسی موضوعی می‌پردازند که خود ماهیتاً مذهبی یا اخلاقی

.....
1. Subject Cataloging Manual: Subject Heading. (5th ed.; Washington, D.C.: Library of Congress; LC Cataloging Distribution Service [1996], V. 3, H1627

نیست، توصیه می‌کند از سه تقسیم فرعی پیشنهادشده در زیر، یک تقسیم فرعی یا بیش از یک تقسیم فرعی را همراه با موضوع به کار ببریم:

- جنبه‌های مذهبی - [نام دین یا فرقه دینی] [که تقسیم فرعی شناور محسوب نمی‌شود] -Religious aspects

- اساطیر [که تقسیم فرعی شناور محسوب نمی‌شود] - mythology

- جنبه‌های اخلاقی [که تقسیم فرعی شناور است] -Moral and ethical aspects

کنگره تأکید می‌کند برای موضوعهای ذاتاً مذهبی یا اخلاقی، تقسیمهای فرعی بالا را به کار نبریم. برای این گونه موضوعها، می‌توانیم از فهرست تقسیمهای فرعی شناور (H1095)، تقسیم فرعی مناسب را انتخاب کنیم، یا نام فرقه و مذهب را طبق دستور دستنامه در قسمت (H2015) (که مربوط به نام ادیان و مذاهب و فرقه‌ها به مثابه تقسیم فرعی است) به عنوان تقسیم فرعی به آنها اضافه کنیم.^۱

مثال: جشنها - اسلام

اینک مشخصاً به تقسیم فرعی «جنبه‌های مذهبی» می‌پردازیم و خواهیم دید که کنگره از این تقسیم فرعی چه مفهومی در نظر دارد.

از نظر کتابخانه کنگره و به عنوان یک قانون کلی، این تقسیم فرعی را باید همراه با موضوعهایی استفاده کرد که ماهیتاً مذهبی یا اخلاقی نیست و برای تخصیص به آثاری که مبحثی را از دیدگاه مذهب مورد بررسی قرار داده باشد، مثلاً: حضور و جلوه آن موضوع به مثابه یک درونمایه در باورها و مراسم مذهبی، اهمیت آن در عقاید مذهبی، و یا رابطه کلی آن موضوع با دین و مذهب:^۲

مثال:

پرندگان - جنبه‌های مذهبی

امور جنسی - جنبه‌های مذهبی

1. Ibid, V.4, H1998, P.1.

2. Ibid.

خواهیم دید که تعریفهای تأکید شده در بالا در ادامهٔ مطلب یک نکتهٔ کلیدی محسوب می‌شود و قاعدتاً باید در سرعنوانهای موضوعی فارسی - که در هر صورت از سرعنوانهای کنگره الگوبرداری می‌کند - رعایت شود، مگر آنکه تعریف جدیدی از آن در ذهن ویراستاران متن فارسی وجود داشته باشد. کنگره اجازه نمی‌دهد این تقسیم فرعی را همراه با طبقات اشخاص یا گروه‌های قومی، برای آثاری که زندگی مذهبی یا دین و آیین این اشخاص و گروه‌ها را بررسی می‌کند، به کار ببرید.

کتابخانه کنگره در چنین مواردی، از تقسیم فرعی «زندگی مذهبی» (Religious life) و یا «دین» (Religion) استفاده می‌کند. مثل:

کودکان - زندگی مذهبی

سرخپوستان آمریکای شمالی - دین

کتابخانهٔ کنگره توصیه می‌کند برای تک تک کاربردهای جنبه‌های مذهبی که با پشتوانهٔ انتشاراتی به بخش فهرست‌نویسی می‌رسد، در فایل مستند رکورد بسازیم، مگر اینکه در فهرست تقسیمهای فرعی شناور زیر سرعنوانهای نمونه (H1147 تا H1200) کاربرد آن مجاز شمرده شده باشد. مثلاً چون زیر موضوع cattle (گاو)، به عنوان یک موضوع نمونه، تقسیم فرعی «جنبه‌های مذهبی - [بودا و بودیسم و ...]» = religious [Buddhism, ...] - aspects به کار رفتهٔ دیگر، دلیلی برای ساخت تک‌تک موضوعهایی از این دست وجود ندارد. توصیه دیگر کنگره آن است که در مواردی که از فرم قدیم [موضوع] و [نام دین و مذهب] یا موضوع (نام دین و مذهب) استفاده می‌کنیم، از ترکیب [موضوع] - جنبه‌های مذهبی به آن ارجاع ندهیم، زیرا بعدها همین ارجاع باید به صورت سرعنوان تثبیت شده درآید.^۱

مثلاً اگر با موضوع عبادت (اسلام) = worship (Islam) سروکار داریم، دیگر نباید از عبادت - جنبه‌های مذهبی - اسلام به آن ارجاع دهیم، زیرا این ترکیب بعدها سرعنوان خواهد شد.

.....
1. Ibid. V. 4, H1998. P.2 .

توصیه دیگر کتابخانه کنگره این است که: از این پس از ترکیباتی که نام دین و مذهب را به عنوان توضیحگر در پرانتز و همراه با موضوع به کار می‌برند، استفاده نکنیم. بنابراین، موضوعهایی مثل:

ایمان (اسلام) Faith (Islam)

یا

طلسمها و تعویذها (یهودیت) Amulets (Judaism)

دیگر در سرعنوانهای موضوعی کنگره، محلی از اعراب ندارد. البته، توصیه می‌کند این گونه شکل‌های قدیمی را نگه‌داریم، اما برای همان موضوع از منظر دین و فرقه‌ای که پیش از این سرعنوان تثبیت شده‌ای به خود اختصاص نداده، از ترکیب **جنبه‌های مذهبی** - [نام دین یا فرقه دینی] استفاده نماییم.^۱ مثلاً اگر موضوع «ایمان (اسلام)» در سرعنوان ما وجود دارد، فعلاً نباید در آن دخل و تصرف کنیم، اما برای کتابی جدید در مورد ایمان در آیین بودا موضوع جدید «ایمان - جنبه‌های مذهبی - بودا و بودیسم» را بسازیم. و اما در مورد سرعنوانهایی که در ساختار خود از ترکیب [موضوع] و دین [و بالعکس]، و همچنین [موضوع] و [نام دین و فرقه دینی] [و بالعکس] استفاده می‌کنند: کنگره توصیه می‌کند صرفاً سرعنوانهایی را دست‌نخورده نگه‌داریم که به **رشته‌های کلی** موضوعی از منظر دین (به طور عام) و از منظر ادیان خاص می‌پردازد، مثل:

کمونیسم و دین

بودا و بودیسم و سیاست

از آنجا که پای فرقه‌های دینی خاص در ارتباط با یک موضوع در میان است، کنگره مؤکداً توصیه می‌کند ترکیب پیشین موضوع را به ترکیب [موضوع] - جنبه‌های مذهبی - [نام مذهب یا فرقه دینی] تغییر دهیم.^۲

1. Ibid. V. 4, H1998. P.5 .

2. Ibid.

اسلام و سرعنوانهای موضوعی فارسی

در سرعنوانهای موضوعی فارسی ذیل «اسلام»، ضمن توضیح موارد دیگر، به این یادداشت برمی‌خوریم:

موضوعهای خاص را با کلمهٔ اسلام در پراکنش به کار ببرید. مثل زناشویی (اسلام)^۱ حال آنکه پس از نمونه‌گیری کامل از تمام رکوردهای بانک مستند در این چارچوب، به این نتیجه می‌رسیم که سرعنوان موضوعی فارسی خود به هیچ وجه این مسئله را در تمام موارد رعایت نکرده است. در ادامه، به این نکته اشاره خواهیم کرد:

حال مروری داشته باشیم بر سرعنوانهای موضوعی در چارچوب مبحث موردنظر

مقاله

۱- موضوع (اسلام)

در بانک مستند موضوع، ۶ رکورد با این ساختار وجود دارد.

در حوزهٔ اخلاق، با مباحثی مثل «فروتنی، فداکاری، دوستی، غرور و...» سروکار داریم. در فلسفه و کلام، با مباحثی همچون «انسان، بهشت، توبه، توکل و...» و آنچه باقی می‌ماند، در علوم اجتماعی و انسانی می‌گنجد. مثل تکامل اجتماعی، مدیریت، بانک و بانکداری و ...

درصد	رکورد	رشتهٔ موضوعی
٪۴۲	۲۵	علوم اجتماعی و انسانی
٪۳۰	۱۸	اخلاق
٪۲۸	۱۷	فلسفه و کلام

جدول بالا نشان می‌دهد در استفاده از این ترکیب برای مفاهیم مختلف در عرصهٔ دانش بشری، تفاوت معناداری وجود ندارد؛ یعنی تقریباً برای همه مفاهیم می‌توان از این ترکیب استفاده کرد. اما آنچه مانع کار می‌شود، این است که کنگره دیگر این ترکیب را به رسمیت نمی‌شناسد.

۱. پوری سلطانی، کامران فانی، سرعنوانهای موضوعی فارسی، ویراست سوم، ج. ۱. ص. ۱۳۹-۱۳۸ ذیل «اسلام»

ملاحظات	تعداد رکورد موجود در بانک مستند موضوع	سر عنوان لاتین	سر عنوان فارسی
	3	[Topic] & Islam	[موضوع] (اسلام)
	۷	در کنگره معادل ندارد	* [موضوع] (اسلام)
۵ مورد از این تعداد قبلاً در کنگره با ترکیب [Topic] Islam وجود داشته است	۱۰	[Topic] - Islam	[موضوع] (اسلام)
	۱	ترکیب اضافی	[موضوع] (اسلام)
	۱۶	[Topic] - Religious aspects - Islam	[موضوع] (اسلام)
دومورد از این تعداد یکی وفاداری است که به نظر نمی آید معادل درستی برای devotion باشد و دیگری «وسوسه» است که در کنگره برای یهودیت با (Jewish Theology) ساخته شده اما برای اسلام یا (اسلام) در پراکنش این ناهماهنگی در سرعنوان کنگره را نشان می دهد	۸	[Topic] Islam	[موضوع] (اسلام)
	۷	در کنگره، به هیچ شکل، ترکیبی وجود ندارد که جنبه های مذهبی این موضوع را نشان دهد	[موضوع] (اسلام)
این دو مورد عبارتند از: عصمت = با معادل immaculation و sinlessness که هر دو ستاره دار است و در کنگره وجود ندارد، و دیگری «میهن» که هر چند ستاره آن فراموش شده، اما در سرعنوان کنگره وجود ندارد. سرعنوان فارسی باید به تبع کنگره که (Homeland (Theology را Homeland (Islamic به کار برده (Theology را به عنوان مابه ازای لاتین به کار برد.	۲	کنگره اصولاً هیچ گونه معادلی برای سرعنوان اصلی ندارد	* [موضوع] (اسلام)
سازمانهای مذهبی (اسلام)	۱	Islamic و [موضوع]	* [موضوع] (اسلام)
تربیت خانوادگی (اسلام)	۱	معادل لاتین در کنگره ارجاع قرار گرفته Domestic education → Home Schooling Homebound education	[موضوع] (اسلام)
جاسوسی و غنایم	۲	(Islamic law) [موضوع]	[موضوع] (اسلام)

ملاحظات	تعداد رکورد موجود در بانک مستند موضوع	سرعنوان لاتین	سرعنوان فارسی
والدین و کودک (اسلام)	1	به دو شکل در سرعنوان کنگره موجود است: [Topic] (Islamic law) [Topic] - Religious aspects - Islam	[موضوع] (اسلام)
آزادی بیان در اسلام = Freedom of Speech in Islam که با توجه به قانون کنگره هم ترکیبی غیرعادی است	۱	[Topic] in Islam	[موضوع] (اسلام)
زناشویی (اسلام) - آداب و رسوم	۱	[Topic], Islamic	[موضوع] (اسلام)

با توجه به جدول بالا، می‌بینیم که فقط در ۳ رکورد یعنی فقط ۵٪ موارد، بین سرعنوان فارسی و کنگره تشابه وجود دارد و سایر رکوردها هیچ‌گونه مناسبتی با معادل کنگره ندارند.

با توجه به دستور کتابخانه کنگره که از این پس نباید از ترکیب [موضوع] (اسلام) استفاده کنیم، سرعنوان موضوعی فارسی قاعداً باید تمام این نوع رکوردها را به ترکیب [موضوع] - جنبه‌های مذهبی - اسلام تغییر دهد. موارد خاص، مثل غنائیم را با توضیح‌حگر فقه به کار برد و زناشویی (اسلام) - آداب و رسوم را به زناشویی - آداب و رسوم اسلامی تبدیل کند.

۲- [موضوع] - جنبه‌های مذهبی - اسلام

الف) مواردی که سرعنوانهای موضوعی فارسی و کنگره هر دو از این ترکیب استفاده کرده‌اند: جمعاً ۱۷۲ مورد از این نوع سرعنوانها در بانک مستند موضوع کتابخانه ملی وجود دارد که ترتیب پراکندگی موضوعی آن را در جدول زیر ملاحظه می‌فرمایید:

دامنه موضوعی	درصد
علوم اجتماعی و انسانی	٪۴۳
اخلاق و روانشناسی	٪۳۷
علوم و فنون و هنرها و صنایع	٪۲۰

می‌بینیم که تفاوت فاحشی بین حوزه‌های مختلف دانش بشری به لحاظ ارتباط آنها با دین و مذهب وجود ندارد، تنها تفاوت محسوس در حوزه علوم و فنون و صنایع است که طبیعی است، زیرا به دلیل ماهیت و نبودن این عرصه‌ها، کمتر اثری نوشته می‌شود که آنها را از دیدگاه مذهب مورد ارزیابی قرار داده باشد.

اما مواردی در سرعنوانهای موضوعی فارسی وجود دارد که نیاز به اصلاح دارد:

■ تلویزیون - جنبه‌های مذهبی - اسلام Television - Religious aspects - Islam

در سرعنوانهای کنگره چنین ترکیبی وجود ندارد، و طبیعی هم هست، زیرا تلویزیون در معنای بالا و با شماره‌ای که در مقابل آن قرار دارد؛ یعنی تکنیک و دستگاه تلویزیون، نه برنامه تلویزیونی، به همین دلیل است که کنگره در این گونه موارد از ترکیب زیر استفاده می‌کند:

Television broadcasting - Religious aspects - Islam

یادداشت کنگره را زیر این موضوع (بدون تقسیم فرعی دین خاص) می‌خوانیم:

«آثار کلی در مورد رابطه بین پخش برنامه‌های تلویزیونی و دین و مذهب، همچنین پخش برنامه‌های تلویزیونی از منظر دین را در اینجا بیاورید. طرح مباحث دینی در تلویزیون را زیر Religion on television [دین در تلویزیون] بیاورید». [این موضوع آخر در سرعنوانهای موضوعی فارسی هنوز ساخته نشده است.]

■ احترام و تکریم - جنبه‌های مذهبی - اسلام

Respect - Religious aspects - Islam = Respect for persons -

Religious aspects - Islam

معادل لاتین اول اشکالی ندارد، اما بهتر بود Respect را با respect for persons

یکسان تلقی نمی‌کردیم، زیرا منظور از دومی بیشتر حیثیت اشخاص است، صرفاً به این دلیل که کنگره آن را با (Jewish law) و law & legislation ساخته، یعنی بیشتر معنای فقهی و حقوقی مدنظر است تا معنای اخلاقی. در این صورت، باید از الگوی کنگره استفاده کنیم و در صورتی که پشتوانه انتشاراتی لازم برای مفهوم حیثیت اشخاص در فقه اسلامی وجود داشته باشد، چنین ترکیبی بسازیم.

حیثیت اشخاص (فقه) (respect for persons (Islamic law))

■ مواردی در سرعنوانهای موضوعی فارسی وجود دارد که در کنگره ما به از آنجا که این موارد با دستور عام کنگره برای ساخت ترکیب [موضوع] - جنبه‌های مذهبی - [نام دین و فرقه دینی] مطابقت دارد» معنی برای ساختن آنها وجود ندارد. این مفاهیم عبارتند از: «درستکاری»، «رحمت»، «شب» و «مشاغل» که موضوع آخر را کنگره با فرقه دینی خاص دارد، اما با دین خاص خیر. می‌توان قبول کرد که این مسئله صرفاً به پشتوانه انتشاراتی مربوط می‌شود.

■ کودکان - جنبه‌های مذهبی - اسلام

Children - Religious aspects - Islam

کنگره ذیل موضوع "Children – Religious aspects" معنای دو سرعنوان متفاوت را از هم تفکیک کرده است: «کلام یا عقاید مذهبی» در مورد کودکان را در اینجا بیاورید. زندگی عبادی و مذهبی آنها را در «کودکان - زندگی مذهبی» وارد کنید. حال آنکه ما در فارسی چنین نکرده‌ایم، و همین نقیصه، معنای موضوع بالا را هم دچار ابهام کرده است.

■ پوشاک - جنبه‌های مذهبی - اسلام - Clothing & dress = Costume

Religious aspects - Islam

سرعنوانهای موضوعی فارسی، بین معادل اول و دوم لاتین تفاوتی قابل نشده است. در حالت عادی این قضیه اشکالی ایجاد نمی‌کند، اما با توجه به یادداشت کنگره زیر Costume، معلوم می‌شود که چرا کنگره زیر این موضوع از جنبه‌های مذهبی استفاده نکرده است: «لباس به عنوان یکی از اقلام هنری، همچنین لباس مخصوص صحنه نمایش، سینما و رویدادهای خاص را زیر این موضوع بیاورید. جنبه‌های عملی و مفید لباس، همچنین نحوه لباس پوشیدن را زیر clothing & dress بیاورید».

ب) مواردی که سرعنوانهای موضوعی فارسی از این ترکیب استفاده کرده، اما در سرعنوانهای کنگره چنین ترکیبی وجود ندارد. جمعاً ۱۲۸ مورد از این نوع در بانک مستند موضوع کتابخانه ملی وجود دارد که ترکیب پراکندگی موضوعی آنها به قرار زیر است:

دامنه موضوعی	تعداد رکورد	درصد
علوم اجتماعی و انسانی	۷۲	۵۶/۲٪
اخلاق	۲۰	۱۵/۶٪
علوم و فنون	۱۴	۱۱٪
فلسفه و روانشناسی	۱۶	۱۲/۵٪
متفرقه	۶	۴/۷٪

از این تعداد، ۸۰ مورد، یعنی حدود ۶۲/۵٪، جای هیچ گونه سؤالی ندارد. در واقع، موضوعهایی از قبیل نیکوکاری، آرامش و آسایش، عفت، وصیت، مناعت، یتیمان، امانت‌داری، حجامت، جامعه‌پذیری، اخلاق پرستاری، حافظه - تقویت، چشم زخم و از این قبیل، هرچند در سرعنوانهای کنگره موجود نیست، اما طبق دستور ساخت سرعنوانها که در ابتدای مقاله بدان اشاره شد، هیچ گونه منع ساختاری برای ایجاد آنها وجود ندارد. اما ۴۸ مورد، یعنی ۳۷/۵٪ از موارد، جای ایراد دارد که این درصد بزرگی به شمار می‌رود. به تعدادی از موارد اشاره خواهیم کرد.

▪ **Injustice - Religious aspect - Islam** - اسلام - جنبه‌های مذهبی - ظلم - کنگره، ظلم را به عدالت (Justice) ارجاع داده، اگر قرار است مطابق الگوی سرعنوانهای کنگره رفتار کنیم. اساساً ساختن موضوع «ظلم» مناسبتی ندارد. باید آن را به «عدالت» ارجاع دهیم و جنبه‌های مذهبی را با «عدالت» بسازیم.

▪ **Cultural Propety - Religious aspects - Islam** - آثار فرهنگی - جنبه‌های مذهبی - اسلام - جنبه‌های مذهبی - ظلم - کنگره این تقسیم فرعی را همراه با مفهوم حفاظت آثار فرهنگی به کار برده که معنای درست تری پیدا می‌کند. آنچه از نظر دین و آیین مطرح است، حفاظت آثار فرهنگی است نه خود آثار فرهنگی

▪ **Cultural Propety - Protection - Religious aspects - Islam** - آثار فرهنگی - حفاظت - جنبه‌های مذهبی - زناشویی - روابط - جنبه‌های مذهبی - اسلام

Communication in marriage - Religious aspects - Islam

وقتی موضوع «زناشویی - جنبه‌های مذهبی - اسلام» را داریم، دیگر نیازی به ساخت موضوع بالا نخواهیم داشت و اصولاً چنین موضوعی باعث پراکندگی بازیابی موضوعهایی می‌شود که از دید مذهب - و در اینجا از دید اسلام - به زناشویی نگریسته است.

▪ ساختمان‌سازی - جنبه‌های مذهبی - اسلام

Construction industry - Religious aspects - Islam

تصور می‌کنید اسلام در مورد صنعت ساختمان چه دیدگاهی دارد؟ اگر هم داشته باشد، در حوزه فقه است. بنابراین چنین موضوعی در واقع موضوعیت ندارد.

▪ شب‌زنده‌داری - جنبه‌های مذهبی - اسلام

Vigils (Liturgy) - Religious aspects - Islam

معادل لاتین نشان می‌دهد با شب‌زنده‌داری و بیدارمانی به عنوان یک مراسم عبادی در کلیسا سروکار داریم. تازه اگر بخواهیم به این مراسم عبادی مسیحی تعمیم بدهیم، دیگر جنبه‌های مذهبی نخواهد داشت چون ماهیتاً مذهبی است و طبق قواعد ساخت سرعنوان، همراه کردن آن با «جنبه‌های مذهبی» معنا ندارد. در نهایت، باید چنین موضوعی بسازیم:

Vigils (Liturgy) - Islam

شب‌زنده‌داری - اسلام

▪ کراوات - جنبه‌های مذهبی - اسلام Neckties-Religious aspects-Islam

طبق قانونی که در کتابخانه ملی مرسوم است، برای نشان دادن آثاری که موضوعی را از دیدگاه قرآن و احادیث و روایات بررسی کرده باشد از ترکیب «جنبه‌های مذهبی - اسلام» استفاده می‌کنند و در صورتی که اثری موضوعی را در فقه پیگیری کند، تا حد مجاز از ترکیب [موضوع] (فقه) استفاده می‌شود. معلوم است که کراوات را می‌توان فقط از دیدگاه فقه امروز بررسی کرد. در واقع، جزء مسائل مستحدثه محسوب می‌شود. هر چهار رکورد موجود در کتابشناسی ملی زیر این موضوع، همین نکته را نشان می‌دهند. این قضیه به نوعی به آداب لباس پوشیدن مربوط می‌شود که کنگره پوشاک را برای آن انتخاب کرده است. در این صورت پوشاک - جنبه‌های مذهبی - اسلام برای نشان دادن

چنین منظوری کافی است و کراوات را می توان جداگانه به عنوان موضوع دوم به اثر مورد نظر تخصیص داد.

▪ ریاضیات - جنبه های مذهبی - اسلام

Mathematics-Religious aspects - Islam

اگر منظور ریاضیات اسلامی است که چنین سرعنوانی را با معادل Mathematics, Arabic در سرعنوانهای فارسی و کنگره داریم؛ در غیر این صورت، ریاضیات از نظر اسلام، با همان تعریفی که در صفحات قبل از آن ارائه شد (یعنی به عنوان یک درونمایه در باورها و مراسم مذهبی، اهمیت موضوع در عقاید مذهبی یا رابطه با مذهب)، مفهوم چندانی ندارد. اگر هم چنین اثری داشته باشیم، می توانیم با موضوع «اسلام و علوم» آن را پوشش دهیم.

۳. اسلام و [موضوع]

در سرعنوانهای موضوعی فارسی، ۴۰ موضوع با ترکیب بالا وجود دارد. در ۱۳ مورد، یعنی حدود ۳۲٪ موضوعها، شکل و ترکیب سرعنوانهای فارسی و کنگره عیناً مشابه هم است، و در ۳۸ مورد، یعنی ۶۸٪ باقیمانده، شکل و ترکیب سرعنوانهای فارسی با کنگره متفاوت است که این رقم بالایی است و باید به شکلی اصلاح شود.

از این تعداد، در ۱۷ مورد، کنگره از ترکیب - Religious aspects - [Topic] Islam استفاده کرده است که با شکل فارسی و لاتین سرعنوانهای فارسی مطابقت ندارد. این موارد عبارتند از: اسلام و بهداشت روانی، ... و خانواده، ... و دموکراسی، ... و اقتصاد، ... و پزشکی، ... و بهداشت، ... و استعمار، ... و جنگ، ... و سرمایه داری، ... و صلح، ... و مالکیت، ... و مشروطیت، ... و ملی گرایی، ... و موسیقی، ... و نژادپرستی، ... و مسائل جنسی، ... و ورزش.

از ۱۰ مورد باقی مانده، در ۵ مورد اصلاً معادلی در کنگره برای این سرعنوانها وجود ندارد، که عبارتند از: ۱) اسلام و اخلاق ۲) اسلام و حقوق ۳) اسلام و آگزستانسیالیسم

۴) اسلام و ماتریالیسم و ۵) اسلام و آموزش و پرورش. قاعداً توصیه می‌شود موضوعهای مزبور به این شکل اصلاح شوند:

۱) اسلام و اخلاق ← **اخلاق اسلامی** چرا که در مفهوم فرقی با هم ندارند.

۲) اسلام و حقوق ← اگر منظور حقوق اسلامی است که برای این مفهوم سرعنوان «فقه» را داریم و اگر منظور رابطه اسلام و حقوق است که چنین ترکیبی برای ادیان خاص در کنگره وجود ندارد. برای چنین مواردی کنگره سرعنوان «**دین و حقوق**» را برگزیده است.

۳) اسلام و آگزیستانسیالیسم ← **آگزیستانسیالیسم - جنبه‌های مذهبی - اسلام**

۴) اسلام و ملی‌گرایی ← **ملی‌گرایی - جنبه‌های مذهبی - اسلام**

با توجه به دستور کنگره در این خصوص (ص ۶۰)، تنها در صورتی که یک رشته کلی موضوعی از منظر ادیان خاص بررسی شود، می‌توانیم از ترکیب [نام دین] و [موضوع] استفاده کنیم. آیا آگزیستانسیالیسم، ملی‌گرایی و مباحثی از این قبیل رشته کلی موضوعی محسوب می‌شوند؟ اگر این طور باشد، ترکیب اسلام و [موضوع] را برای بسیاری از مفاهیم می‌توانیم به کار ببریم و تشخیص رسته‌های کلی موضوعی کار دشواری خواهد بود. پس بهتر است از ترکیب پیشنهادی کنگره، یعنی ترکیبی که بعدها وجه غالب پیدا خواهد کرد، استفاده کنیم، و آن [موضوع] + **جنبه‌های مذهبی - اسلام** خواهد بود.

۵) اسلام و آموزش و پرورش Islamic education

که معادل مناسب‌تر برای عبارت لاتین، «آموزش و پرورش اسلامی» است.

در ۳ مورد، رابطه اسلام با ادیان و آیین‌های دیگر مطرح است؛ در سرعنوانهای فارسی در این گونه موارد، relations، «و» معنا شده که معادل مناسبی محسوب می‌شود. و در ۱ مورد باقی‌مانده نیز سرعنوان فارسی مفهوم عام‌تری برای عبارت کنگره در نظر گرفته است که چندان بی‌مناسبت نیست.

اسلام و اجتماع Islam & Social Problems

سرعنوان فارسی	سرعنوان کنگره	تعداد	ملاحظات
اسلام و [موضوع]	Islam & [Topic]	۱۳	
« «	[Topic] - Religious aspects - Islam	۱۷	
« «	معادل ندارد	۶	
« «	Islam - Relations - [Topic]	۳	این ترکیب برای بیان رابطه اسلام با ادیان و مذاهب دیگر به کار می‌رود و relation در فارسی «و» معنا شده است
« «	سرعنوان کنگره نسبت به فارسی اخص است	۱	اسلام و اجتماع = Islam & Social Problems

۴. [موضوع] - اسلام

مجموعاً ۸ رکورد با این ترکیب در بانک مستند موضوع وجود دارد. اصولاً در سرعنوانهای موضوعی کنگره تنها در مواردی از ترکیب موضوع - [نام دین] استفاده می‌شود که موضوع اصلی خود ماهیت مذهبی داشته باشد، زیرا در این صورت نیازی به استفاده از ترکیب [موضوع] - جنبه‌های مذهبی - [نام دین و فرقه دینی] وجود ندارد. این ۸ رکورد عبارتند از:

- تناسخ - اسلام Reincarnation - Islam
- تساهل دینی - اسلام Religious tolerance - Islam
- زندگی معنوی - اسلام Spiritual life - Islam
- ثواب و عقاب - اسلام Future punishment - Islam
- کثرت گرایی مذهبی - اسلام Religious pluralism - Islam
- عقل و ایمان - اسلام Faith & reason - Islam
- جشنها - اسلام Fasts & Feasts - Islam
- عشق (دین) - اسلام Love - Religious aspects - Islam

می‌بینید که همه سرعنوانهای اصلی، به جز مورد آخر، مفهوم مذهبی دارند. فقط در مورد آخر اشتباهی صورت گرفته است: به جای آنکه Love - Religious aspects یکجا عشق (دین) معنا می‌شد، بهتر می‌بود که ترکیب مزبور را این گونه معنا می‌کردیم.

عشق - جنبه‌های مذهبی - اسلام

یعنی از همان ترکیب دلخواه و آشنا و در آینده پراستفاده‌کننده استفاده می‌کردیم. و سؤال نهایی اینکه، مگر جشنها مفهوم مذهبی است که آن را یکسره با تقسیم فرعی «اسلام» به کار برده‌ایم. جواب این است که Fasts & Feasts را اگر نه «روزه‌ها و اعیاد مذهبی»، دست کم بهتر بود «جشنهای مذهبی» معنا کنیم. پیشنهاد این است که از این پس، هر موضوع مفروض با ماهیت مذهبی را از دیدگاه دین و آیین خاص با همین ترکیب [موضوع] - [نام دین] بسازیم.

نتیجه‌گیری

۱. در سرعنوانهای موضوعی فارسی، در موضوعهای مربوط به اسلام که واژه اسلام در تقسیم فرعی آنها به کاررفته یا به صورت توضیحگر خود را نشان می‌دهد، ناهمگونی‌هایی چند راه پیدا کرده که در بعضی ترکیبها درصد بالایی را به خود اختصاص داده است.

۲. در ساختار سرعنوانهای کنگره نیز در حوزه مباحثی که از نقطه نظر دین و آیین خاص به آنها نگاه شده، ناهمگونی و عدم قانونمندی راه پیدا کرده که دامنه آن به سرعنوان موضوعی نیز کشیده شده است. البته، دستنامه کنگره برای رفع این نواقص تدابیری اندیشیده که بهتر است مدنظر دست‌اندرکاران ساخت سرعنوانهای موضوعی فارسی قرار گیرد.

پیشنهاد

۱. بخش سرعنوانهای موضوعی، برای گرایش به طرف یکدستی و قانونمندی هرچه بیشتر در مبحث مورد نظر مقاله، باید ترکیبات جدید خود را به صورت [موضوع] - جنبه‌های مذهبی - اسلام بسازد و رکوردهای پیشین را نیز بتدریج تغییر دهد.

۲. همان‌طور که کنگره مؤکداً توصیه می‌کند، صرفاً در مباحث کلی می‌توان از ترکیب اسلام و [موضوع] استفاده کرد. مباحثی مثل: اسلام و سیاست و اسلام و فلسفه، اسلام و هنر، گوانیکه LSCH خود نیز از این قانون عدول کرده و سرعنوانهایی مثل Islam & Poetry و Islam & Labor را در ترکیب خود دارد. در هر صورت این‌گونه ترکیبها نیز در نهایت باید به سمت [موضوع] - جنبه‌های مذهبی - اسلام برود.

۳. برای سرعنوانهایی که ماهیت مذهبی دارند، به هیچ وجه نباید از تقسیم فرعی جنبه‌های مذهبی - اسلام استفاده کرد. در چنین مواردی، طبق روش کنگره که در صفحات پیشین دیدیم، ترکیب درست به این صورت خواهد بود.

[موضوع] - اسلام

۴. برای مواردی که تنها فقه اسلامی عارض آن شده و می‌شود، لزومی به ساختن [موضوع] - جنبه‌های مذهبی - اسلام نیست. برای این‌گونه موارد ترکیب [موضوع] (فقه) = (Islamic Law) [Topic] کفایت می‌کند، این ترکیب حتی اگر در بانک مستندات کنگره نباشد، به لحاظ قانونی منعی برای ساخته شدن ندارد. در این‌گونه موارد، کنگره معمولاً با توضیحگرهای Canon law و Jewish law نمونه را به ما ارائه می‌کند.

۵. بین زندگی مذهبی و جنبه‌های مذهبی باید تفاوت قایل شد.

«زندگی مذهبی» همراه با گروه افراد، معنای بدیهی خود را دارد، اما استفاده از «جنبه‌های مذهبی» به عنوان تقسیم فرعی زیر گروه افراد، نگاه دین و مذهب را نسبت به آنان نشان می‌دهد.

۶. کنگره در بسیاری از موارد از ترکیب موضوع - جنبه‌های مذهبی - [نام فرقه دینی] استفاده می‌کند. جای این ترکیب، با وجود داشتن پشتوانه انتشاراتی، در سرعنوانهای موضوعی خالی است. بنابراین، دور از ذهن نخواهد بود اگر فهرست‌نویسان موضوعی بعدها ترکیبهایی از این قبیل را برای آثار در دست فهرست‌نویسی پیشنهاد کنند.

مرگ مغزی - جنبه‌های مذهبی - شیعه

چرا که در کنگره نیز به موضوعهایی تثبیت شده‌ای از این دست برمی‌خوریم

Brain death- Religious aspects - Baptists (Catholic church, etc.)

